EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Příklady inspirativní praxe III.

www.apiva.cz

APIVA

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

npi | Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem

Obsah

Úvod 1

O případové konferenci 4

A. Vytváření odborného týmu na podporu dítěte ve školním vzdělávání z hlediska výukového i sociálního – případová konference příklad prvý 7

B. Výkon rodičovské odpovědnosti v rámci výchovy a vzdělávání – případová konference příklad druhý 12

C. Tvorba podpůrné odborné sítě pro rodinu pečující o dítě se zdravotním postižením – případová konference příklad třetí 17

D. Změna výchovy nezletilého, ukončení ústavní péče, poruchy chování – případová konference příklad čtvrtý 22

Úvod

Tyto příklady inspirativní praxe představují využití případové konference – ve škole dosud málo rozšířeného, sice na organizaci a čas náročného, ale velmi účinného postupu skupinového řešení problémů dětí/žáků ve vzdělávání.

Příklady byly připraveny v rámci kvalitativního výzkumu, které probíhá v šetření dlouhodobě sledujícím realizaci vzdělávacích procesů ve společném vzdělávání a je případem smíšeného kvalitativního a kvantitativního výzkumu s těžištěm ve výzkumu kvalitativním, je realizováno v systémovém projektu APIV A, jehož realizátorem byl dříve Národní ústav pro vzdělávání a v současnosti je jím Národní pedagogický institut ČR.

Při rozhovorech s učiteli, specialisty a vedením v základních školách byly účastníky pojmenovány nebo výzkumem identifikovány různé problémy a obtíže učitelů při výuce v rámci společného vzdělávání. V rozhovorech se vynořila **pozitivní zkušenost s využitím případové konference**. Na dobrou zkušenost s použitím případové konference poukázali také někteří ředitelé mateřských škol. V dalších dotazovaných školách s tímto postupem společného hledání řešení učiteli a odborníky z různých oborů dohromady neměli sami zkušenost a nevyjádřili se, že by měli povědomost o tomto možném přístupu.

Na základě těchto zjištění probíhal doplňující výzkum. V publikaci představované příklady inspirativní praxe jsou tak vybrané z více než 40 realizovaných případových konferencí ve školách. Cílem je ukázat, jak tento způsob skupinového řešení problému v jeho souvislostech přináší účinná řešení a konkrétní výsledky – přijetí plánu dalšího konkrétního postupu je závazné pro všechny zúčastněné.

Byly vybrány příklady ze škol, které se s řešením problémů, se kterými si samy nevěděly rady, vypořádaly nakonec tímto způsobem. Představují zároveň 4 **typy případů**, u kterých je žádoucí využít případové konference ve škole. Tyto příklady lze sdílet v pedagogické praxi nebo pomocí nich porozumět postupům případové konference a využít ji ve školách pro potřeby společného vzdělávání i u jiných případů dítěte v jeho školním prostředí v celém jejich rozsahu.

Zvolené inspirativní příklady mají dvě rozdílné **funkce,** nabízejí inspiraci:

1) pro **školskou praxi** – ukazují příklady multioborového přístupu a mezioborové spolupráce při řešení problému žáka v celé jeho komplexnosti a v kontextu vztahů žáka a školy, rodiny a žáka a rodiny a školy;
2) pro **školní praxi** – ukazují příklady spolupráce nad problémem žáka s dalšími odborníky z různých oborů při hledání společného řešení s rodinou.

Předchozí Příklady inspirativní praxe I. se věnovaly vybraným **činnostem učitele ve výuce ve společném vzdělávání** – pozorování žáka učitelem, aby identifikoval situaci a mohl zvolit vhodný způsob a míru potřebné podpory; organizaci výuky v diferencovaných skupinách žáků napříč ročníkem; diferencované práci žáků s portfoliem a provázení žáka učitelem při přechodu ze speciální školy na školu běžnou v rámci adaptačního procesu.

Následovaly Příklady inspirativní praxe II., které se soustředily na další pedagogický proces ve škole – na **spolupráci učitele s dalšími specialisty ze školy** při naplňování společného vzdělávání. Byla představena spolupráce učitele s dalším pedagogem přímo ve výuce: s asistentem pedagoga a s druhým učitelem při párové/tandemové výuce, další dva příklady ukázaly proces, jakým dospěli učitelé ke spolupráci se speciálním pedagogem a školním psychologem.

A v těchto zatím posledních, třetích příkladech vstupujeme do oblasti **spolupráce mimo školu a spolupráce s rodinou.**

Doceňující výzkum (Appreciative inquiry)

Doceňující výzkum je jednou variantou akčního výzkumu zaměřeného na sociální procesy, kdy výzkumník nemusí být zároveň účastníkem změn v probíhající a zároveň zkoumané realitě. Pro účely šetření v projektu APIV A představuje tento výzkum metodologické pozadí, na němž je možno argumentovat, jaké může mít systematické sledování podmínek pro výuku všech žáků vliv na kvalitu společného vzdělávání ve školách. Popisy a analýza sledovaných jevů má následující dopady: výzkumné na jedné straně a inspirující praxi škol na straně druhé:

1. Přináší poznatky o podmínkách pedagogických procesů na školách – výzkumný přínos.
2. Podává vhled do uvažování subjektů, osob, které jsou sledovanými procesy přímo dotčeny – výzkumný přínos.
3. Pomáhá uvědomit si zřetelněji podstatu a souvislosti sledovaného jevu/procesu – přínos pro praktická řešení.
4. Zhodnocuje procesy, na něž je zaměřena pozornost, a tím otevírá prostor pro inspirace, nápady, tvořivá řešení s ohledem na podmínky – přínos pro praktická řešení.
5. **Inspiruje školy v podobných podmínkách – příklady inspirativní praxe.**

Čtyři příklady inspirativní praxe jako vybrané výsledky výzkumu

Příklady se vztahují k jevu spolupráce mezi školou a odborníky z různých oborů zvenčí – těmi, kteří se účastní hledání řešení komplexního problému žáka ve školním vzdělávání z pohledu své oborové znalosti. Účastníky spolupracujícího setkání byli členové rodiny žáka a někdy žák sám.

Byly vybrány čtyři typově rozdílné případy:
A. vytváření odborného týmu na podporu dítěte s problémem ve školním vzdělávání výukovým i sociálním,
B. problém výkonu rodičovské odpovědnosti v rámci výchovy a vzdělávání,

C. tvorba podpůrné odborné sítě pro rodinu pečující o vzdělávání dítěte se zdravotním postižením,
D. změna výchovy dítěte s poruchou chování při ukončení ústavní péče a příprava školy.

Zvolené příklady ukazují konkrétní postup, jak docházelo k hledání a nalézání řešení ve prospěch dítěte ve spolupráci odborníků mezi sebou a s jeho rodinou.

Pojetí zpracování příkladů

Příklady mají stejnou strukturu:
jsou uvozeny 1. popisem **vztažného rámce** (o co jde),
2. sdělují **účel** příkladu (jaké téma objasňuje),
3. seznamují se stručnou **kazuistikou,**
4. popisují realizovanou **případovou konferenci** s jejími úkoly, průběhem a výsledky,
5. přináší **reflexi** řešené situace a **přesahy** konference samé.
6. Na konci je uváděn odkaz na příslušné normy.
Nejedná se jen o prosté popisy postupů uskutečněných v jednotlivých konferencích ani o pouhý záznam konkrétních případů.

Předkládané příklady je dobré vnímat jako příklady čtyř vybraných častějších typů případů ze společného vzdělávání, pro které je vhodné a výhodné použít postup řešení pomocí případové konference.

Je možné se jimi inspirovat i při hledání řešení konkrétní obtížné situace žáka ve vzdělávání, které je spojeno s jeho situací ve škole, s učením a s domácím prostředím, kdy samotná škola vyhodnotí, že nemá dostatek sil a možností jeho problém uspokojivě řešit.

O případové konferenci

Případová konference je považována za jednu z nejúčinnějších metod řešení vztahově i kompetenčně složitých situací, do kterých se dostávají děti ve škole i v rodině.

Jak si představit případovou konferenci?

Jedná se o pracovní setkání odborníků a rodičů nad problémem dítěte, který může ovlivnit vzdělávací či socializační proces. Cílem setkání je vypracovat postup v dané věci s jasně stanovenými úkoly, termíny řešení a zodpovědností. Právě takový postup zajistí motivaci, aktivizaci a přenesení zodpovědnosti za budoucí vývoj situace dítěte na rodiče, které může podpořit kompetentní tým odborníků. Případová konference rychle a efektivně řeší situace, které mohou být nebo jsou, ohrožující pro dítě.

Toto setkání je svolávané a organizované tím (právnická osoba, případně i fyzická osoba), kdo má aktuálně zákonnou povinnost řešit situaci dítěte či jeho rodiny. Může být tedy svolavatelem např. škola, OSPOD, rodiče dítěte či dítě samotné nebo jeho ošetřující lékař, případně zdravotnické zařízení.

Můžeme řešit aktuální kauzy jednotlivých dětí, případně i dětské skupiny/třídy, ale také se můžeme formou případové konference znovu vrátit k mimořádně zátěžovým situacím, které mohou být poučné pro celý odborný tým (např. všechny třídní učitele ve škole).

Proč svolávat případovou konferenci?

Případová konference by měla být systémovou složkou práce s rodinou žáka, který potřebuje odbornou podporu.

Nejčastějším důvodem je vytvoření sítě na ochranu dítěte, aktivizace rodiny ve prospěch dítěte nebo v případech, kdy dosavadní formy podpory rodiny se jeví jako neúčinné a hledají se nové zdroje pomoci.

Druhým nejčastějším důvodem jsou nenaplněné potřeby konkrétního dítěte a je potřeba je jasně definovat, určit způsob jejich naplnění a stanovit kontrolní mechanismy včetně zodpovídajících fyzických nebo právnických osob.

Dalším důvodem může být rychlé hledání optimálního řešení sociální situace pro konkrétní dítě (např. změna zdravotního stavu dítěte, podpora dítěte v rámci vzdělávacího procesu, podezření ze spáchání trestného činu na dítěti, osiření dítěte atd.).

Konečně, případová konference je vhodnou metodou i při řešení různých poruch chování, které mají významný vliv na další vývoj dítěte a je potřeba rozhodnout o umístění dítěte mimo patologické prostředí, ve kterém se pohybuje.

Zkušenosti ukazují, že případová konference může zlepšit komunikaci i zefektivnit toky informací mezi jednotlivými účastníky (fyzické i právnické osoby). Výrazně může zrychlit poskytnutí účinné podpory dítěti, jeho rodině, ale i pedagogům, kteří pracují s dítětem se specifickými vzdělávacími potřebami. Významným činitelem je přenesení zodpovědnosti za další život dítěte zpět na rodiče s tím, že odborníci vytvoří podpůrný tým pro zodpovědné rozhodování rodičů. Tím se aktivizuje potenciál rodičů a zároveň se zvyšuje kontaktem s odborníky z jiných oborů i kvalifikace pedagogů.

Jak případová konference probíhá?

Případová konference je procedura, která má své zákonitosti, které vycházejí jednak z principů etiky (zejména ve vztahu k projednávanému tématu), asertivity a profesionální komunikace v rámci kontaktu mezi jednotlivými účastníky.

Velmi podstatné jsou znalosti (obecné i odborné) na straně facilitátora (psychologie, pedagogika, případně určité odvětví práva), který proces jednání řídí, není zástupcem svolavatele a zajišťuje nestrannost a atmosféru vzájemného respektu.

Cenným výsledkem z konference je rovněž průběžné vytváření stálé sítě odborníků na pomoc dítěti, rodině a škole, na kterou se může učitel obrátit s dotazem či s žádostí o spolupráci po delší dobu.

V rámci případové konference je potřeba dodržovat určitou strukturu jednání tak, abychom dospěli k žádoucím závěrům.

Protože je případová konference příkladem týmové práce v konkrétní kauze dítěte a jeho rodiny, respektujeme následující principy:

Stanovení času na projednání jedné kauzy a ten pak dodržet, všichni účastníci mají **rovná práva se k věci vyjádřit**. **Konečné rozhodnutí** v dané věci je vždy **na rodičích**, kteří nesou plnou rodičovskou odpovědnost definovanou v Občanském zákoníku. Pro všechny účastníky je případová konference bezpečným, smysluplným jednáním, kde mohou hovořit o problému. Účastníci jsou vázáni **profesní mlčenlivostí**. Zároveň případová konference pomáhá rodině i škole soustředit na jednom místě takové odborníky, které by zřejmě jednotlivě nevyhledali.

Zcela zásadním principem je však **objektivita předkládání a posuzování důkazů**.

V celém procesu musí jasně dominovat **podpora a pochopení pro dítě a jeho rodinu**, a to i v situacích, kdy rodina péči o dítě zanedbává. V tomto směru také musíme **vyjadřovat respekt rodině a dítěti** a zároveň neustále všechny **účastníky vnímat jako partnery** pro spolupráci v konkrétním případě.

Pro každého účastníka by měla případová konference přispět k větší motivaci pracovat v týmu, být povzbuzením a projevem důvěry při řešení složitých vztahových i odborných situacích na straně dítěte a jeho rodiny, kterou samostatně zatím nebyly schopni řešit. Pro dítě a jeho

rodinu navodí případová konference i pocit vlastní hodnoty a zároveň převzetí odpovědnosti za řešení obtížné situace.

Typy případových konferencí, na kterých participuje škola

1) **Klasická případová konference** – bývá v praxi nejčastěji využívanou sociálně-právní ochranou dítěte, neboť tento typ upřednostňuje a v určitých případech ukládá zákon. Využívají ji ale právě tak pedagogicko-psychologické poradny ke spolupráci s rodinou a školou dohromady na jednom setkání a zatím v menší míře přímo samy školy. Klasická případová konference je realizovaná za přítomnosti toho, v jehož zájmu se koná – žáka nebo jeho rodiče, účelem je také motivace, zplnomocnění a iniciace tohoto účastníka.
2) **Následná případová konference** – je pokračováním klasické případové konference. Dochází k vyhodnocení situace a jednotlivých kroků přijatého plánu. Zpravidla trvá kratší dobu.
3) **Expertní případová konference** – účelem je multidisciplinární spolupráce, rozdělení úkolů a kompetencí, získání širokého spektra informací, stanovení jednotného a koordinovaného postupu. Osoba (nebo její zástupci), jejíž situace se řeší, není přítomna.

Kde hledat více informací?

Více informací o metodě případové konference může zájemce získat v materiálech:

- materiály Národního pedagogického institutu ČR – výstupy projektu KIPR 2020, dostupné na webových stránkách www.nuv.cz
- Instrukce MPSV č.j. 21-12242/2000 ze dne 15. března 2000 a č.j. 21-42246/2002 ze dne 29. října 2002
- Manuál k případovým konferencím, MPSV ČR 2011, ISBN 978_80_7421-038-9
- Formy spolupráce s rodinou založené na principech sociální práce. Metodika. NÚV Praha, 2012. ISBN 978-80-87652-78-7.

A. Vytváření odborného týmu na podporu dítěte ve školním vzdělávání z hlediska výukového i sociálního – případová konference příklad prvý

1. Vztažný rámec

Dítě vstupující do puberty s diagnostikovanou ADHD a následně (za 2 roky) diagnostikovanou LMR (lehká mentální retardace[1]) navštěvuje základní školu. V rámci podpůrných opatření nedosahuje optimálních výsledků. Další obtíže se vyskytují zejména v sociální oblasti. Rodiče kategoricky nesouhlasili v minulosti s umístěním syna do speciální školy. Jeho specifické potřeby společně s rozhodnutím rodičů ponechat syna ve vzdělávacím systému základní školy vedou k problémovému chování žáka – napadá spolužáky, stojí na okraji vrstevnické skupiny.

2. Účel příkladu

Vysvětlit důležitost otevřené komunikace mezi školou a rodinou včetně časového hlediska, kdy rodiče zpracovávají informace o jinakosti jejich dítěte. Škola, rodiče a ostatní odborníci vytváří tým na podporu dítěte.

3. Kazuistika

Rodiče velmi často řeší se školou vzdělávací a výchovné obtíže syna, který je od nástupu k povinné školné docházce v péči pedagogicko-psychologické poradny. Od 4. třídy má 3. stupeň podpůrných opatření (2 hodiny speciálně-pedagogické péče a sdíleného asistenta pedagoga). Péče pedopsychiatra (ADHD, LMR – zpráva v písemné podobě doložena). Má upravený obsah vzdělávání a IVP (individuální vzdělávací plán). Rodiče kategoricky nesouhlasili v minulosti s umístěním syna do speciální školy. V době řešení situace žák začal navštěvovat 6. třídu. Ve třídě vykazuje problémové chování, poutá pozornost dětí i učitelů, vyrušuje v hodině, provokuje, napadá spolužáky, stojí na okraji vrstevnické skupiny s ohledem na nepředvídatelnost svého chování.

4. Případová konference

Svolavatel

Pedagogicko-psychologická poradna, která má dítě v péči. Důvodem je zpráva pedopsychiatra, kde je uvedena diagnóza LMR. S touto diagnózou u chlapce je pedagogicko-psychologická poradna seznámena nově.

Cíl případové konference

Stanovit ve spolupráci s rodiči plán, jak dál postupovat při plnění školní docházky, nastavit podpůrná opatření v rámci odborného týmu, stanovit kompenzaci obtíží.
Plánováno kontrolní vyšetření, jak nastavit pravidla výuky pro druhý cizí jazyk.

Zájem a blaho dítěte

- Situace dítěte je ohrožující z pohledu sociálního a vzdělávacího (sociální ohrožuje vzdělávání a opačně).
- Potřebujeme různé úhly pohledu na problematiku dítěte.
- Potřebujeme sjednotit postup více organizací.

Účastníci případové konference

Rodiče, třídní učitelka, psycholožka, speciální pedagožka, zprávu zaslal pedopsychiatr na žádost rodičů přímo k rukám pedagogicko-psychologické poradny – z jednání je omluven. OSPOD se neúčastní – nejedná se o ohrožené dítě ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb.

Průběh jednání

Přivítání a seznámení (představení a role účastníků).
Zdůraznit potřebu spolupráce mezi všemi účastníky případové konference s ohledem na oprávněné potřeby a zájem nezletilého. Zejména významná je dohoda rodičů v plánování a následně i realizaci stanoveného postupu, který bude výsledkem jednání případové konference. Ocenit zájem rodičů o výchovu a vzdělávání syna a upozornit na rodičovskou odpovědnost rozhodovat o výchově a vzdělání.

Organizační pokyny

Stanovit časový limit 2 hodin na jednání a seznámit s ním účastníky. Zpravidla pro případovou konferenci postačí 2 hodin času s tím, že 1,5 hodiny jednáme a půl hodiny ponecháme na organizační záležitosti, včetně kontroly zápisu a jeho stvrzení podpisy účastníků.

Principy jednání

Slušnost, neznamená to však servilitu. Zde je potřeba upozornit, že není vhodné informace zamlčovat s ohledem na potřebu udržet případné emoce v žádoucích mezích. Vždy záleží na formě sdělení i nepříjemných informací, ale musí zaznít všechny, které se dané kauzy týkají.

Dodržování stanoveného časového limitu, který byl účastníkům oznámen již na začátku případové konference je zcela zásadní podmínkou.

V případě, že dojde ke komplikacím v jednání a je potřeba prodloužit časový limit, je vhodné, aby všichni zúčastnění souhlasili.

V případě, že nelze limit prodloužit operativně, stanovíme termín, kdy bude další případová konference k nevyřešeným tématům.

Do této zásady patří i spravedlivé dělení času pro vyjádření pro všechny účastníky případové konference.

S tím souvisí i princip rovného přístupu k názorům účastníků. Facilitátor se musí snažit svými vstupy omezit rozdíly ve společenských statusech jednotlivých účastníků. Pokud se v rámci jednání vyskytnout dva nebo více stejně silných návrhů, doporučuje se o návrzích hlasovat. Facilitátor nehlasuje.

Vyjádření k problematice

Rodiče:

Syn má výkyvy ve výsledcích učení, má různě rozprostřené schopnosti. Škola ho nebaví, když se něco podaří, má radost. Dobré známky jsou dostatečné a dobré. Ve škole se cítí dobře. Nenechá si nic líbit, je urážlivý, konfliktní. Do školy se těší, nechce být nemocný, aby nedodělával nic doma. Vstává v 6 hodin do školy, v 21 hodin chodí spát. PC hry ho nezajímají. Chodí na fotbal, během týdne má trénink a o víkendu zápasy. Doučuje jej synovec v angličtině. Kluci, kteří mají ve třídě společně asistenta pedagoga na sebe žárlí, někdy je to problém.

Škola:

Žák má sdíleného asistenta, který je však především pro dalšího žáka se závažnějšími obtížemi. Chceme změnit situaci, žákovi by to pomohlo. Přichází do konfliktu s ostatními dětmi, protože se mění jeho náhledy na kamarádství. Reaguje neadekvátně k situaci. Spolužákovi vrazil část kružítka s hrotem do ruky. Byl důrazně upozorněn na nevhodnost svého chování. V ředitelně byla jeho reakce nejasná, ve třídě pak plakal. Výukové znalosti jsou hraniční. Problémy nejsou jen výchovné, kdy je zřejmá impulzivita, rychlé střídání emocí a snaha o sebeprosazení a uznání v kolektivu. Ve vzdělávání má největší obtíže v předmětech: matematika, kde obtížně zvládá základní početní úkony, v českém jazyce pak s pravopisem. Druhý stupeň základní školy je velmi náročný jak výukově, tak sociálně. Změny žák obtížně zpracovává. Pokud je motivován, dostává dobré známky (dobré a dostatečné). Do úvahy rodičům dává škola možnost přesazení do přední lavice. Změna místa by měla přispět k větší motivaci při vyučování. Dále potřebuje škola řešit otázku druhého cizího jazyka s rodiči. Chlapec s velkými obtížemi zvládá požadavky při výuce anglického jazyka. V jazyce není na čem stavět, chybí základy. Do hodiny chodí, ale je spíše pozorovatelem, látce prakticky nerozumí. Úkoly doma vypracovává. Doma s úkoly někdo evidentně pomáhá, neboť na úkoly je navázána písemná práce, a tu nezvládne.

Hodiny speciálně-pedagogické péče jsou využívané. V IVP se zaměřuje na zvládnutí základní gramatiky a základních matematických úkonů. Používá pomůcky, má víc času. Pro žáka je dohled asistentky pedagoga důležitý.

Chování je proměnlivé. Žák často manipuluje, tvrdí, že si na něho pedagog dovoluje, že není nestranný. Celkově je třída velmi neklidná, chlapci dává řadu podnětů k jeho nepřijatelnému chování. Sám je hodně urážlivý, vztahovačný.

Pedagogicko-psychologická poradna:

Uvedené informace z průběhu výuky a od rodičů odpovídají diagnostickým závěrům a následným doporučením odborníků, průběžným konzultacím, které probíhají. Je důležité fungování paní asistentky v hodinách. LMR se objevila až ve zprávě z roku 2019. Pedopsychiatr se v minulosti jasně nevyjádřil k mentální kapacitě žáka. Výsledky vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně byly lepší, než je LMR. Chlapec má dobrý potenciál, výsledky psychologického vyšetření nenasvědčovaly LMR. Podpůrná opatření jsou nastavená tak, aby se zmírnily problémy s pozorností. Pokud pedopsychiatr uvedl, že diagnosticky odpovídá LMR, bude s ním takto naloženo. Pokud by byla uvedena od počátku spolupráce s rodinou, doporučeno by bylo vzdělávání ve speciální škole. Za dané situace bude osvobozen z druhého cizího jazyka, a to na základě zprávy pedopsychiatra.

Závěrečné shrnutí

Na základě lékařem stanovené diagnózy může být žák osvobozen od druhého cizího jazyka. Zůstává angličtina. Rodiče nemají zájem o jiný jazyk než angličtinu. Lze doporučit i slovenštinu.

Rodiče nevnímají z rozhovorů se synem, že by se ve třídním kolektivu cítil izolován. Jeho výchovné obtíže vnímají jako důsledek LMR, nikoliv jako nedostatek výchovného působení. Souhlasí s návrhem školy na předávání týdenních hodnocení chování v rámci záznamů do rozvrhů hodin, kde bude graficky znázorněno chování tak, aby sám viděl, kde se nechoval žádoucím způsobem. S přesazením do přední lavice souhlasí a syna na tuto změnu připraví.

Termíny a zodpovědnost

Je žádoucí kontrolní speciálně-pedagogické vyšetření a pravděpodobně i psychologické vyšetření. Pedagogicko-psychologická poradna vydá doporučení na další dobu povinné školní docházky. Dále bude žák spolupracovat s asistentem pedagoga, bude upraven IVP a provedena úprava obsahu učiva. Termín vyšetření je stanoven přímo na případové konferenci. Rodiče jej berou na vědomí.

Rodiče budou každý týden informováni o průběhu výuky a chování syna ve škole. Zároveň budou informovat školu o situacích, které mohou mít vliv na synovo chování. Jeho příprava na

vyučování by neměla denně přesáhnout v souhrnu 45 minut. Zároveň berou na vědomí, že jeho další vzdělávání (po ukončení povinné školní docházky) je limitováno diagnózou LMR.

5.Reflexe a přesahy

Výchova dítěte v rodině se odráží v chování ve škole. Dítě má v rodině výsostné postavení, širší rodina se mu podřizuje. Rodiče sociální problém převádí do problému medicinského. Přestože nesouhlasili dlouhodobě s návrhy odborníků na změnu přístupu ve výchově, jsou ochotni akceptovat LMR s tím, že budou sníženy nároky na dítě, a to i v případě, že jeho potenciál vykazuje rezervy. V budoucnu tento přístup bude značně limitovat jejich syna při výběru budoucího povolání. Škola nepřímo upozorňuje na rozvoj poruchy chování (viz napadení spolužáka s kružítkem). Pedagogicko-psychologická poradna pracuje s nepřesnými podklady (diagnóza LMR se ve zprávě pedopsychiatra objevila prvně u chlapce až v poslední lékařské zprávě a nyní navštěvuje již 6. třídu).

I když pedagogicko-psychologická poradna rodičům předestřela pozitivnější prognózu dítěte, setrvávají v důvěře v diagnózu LMR a akceptují omezující vzdělávací budoucnost svého syna.

Zdroje

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č 359/1999 Sb., v platném znění.

[1] **Lehká mentální retardace** označuje poruchu či stav zastaveného a neúplného psychického vývoje, který ovlivňuje negativně dovednosti (naučené), projevující se během vývoje dítěte, tím omezuje celkovou inteligenci v rámci poznávacích, řečových a sociálních schopností (vrozené). Rozumové schopnosti jsou sníženy na úroveň nižší než 70.

B. Výkon rodičovské odpovědnosti v rámci výchovy a vzdělávání – případová konference příklad druhý

1. Vztažný rámec

Dívka navštěvuje 7. třídu devátým rokem. Její sociální situace je pro školu nepřehledná. Matka se školou spolupracuje minimálně, rodiče jsou rozvedení a otec se ve výchově dětí dlouhodobě neangažuje. Materiálně je dívka přiměřeně zajištěná. Dosáhla velkého počtu zameškaných hodin, kde část omluvila osoba, která nemá rodičovskou odpovědnost. Dotazem k žákyni škola zjistila, že dívka nežije s matkou ve společné domácnosti, ale údajně v domácnosti tety.

2. Účel příkladu

Potřeba školy orientovat se v životní situaci dítěte. V dané situaci dítě nežije ve společné domácnosti s matkou.

3. Kazuistika

V rámci omlouvání žákyně ze školní výuky bylo zjištěno, že omluvenky píše její teta, která však k tomu nemá kompetence. Žákyně není ani v její pěstounské péči, ani jí není svěřena do péče jiné osoby (blíže Občanský zákoník). Dívka o rodině nehovoří, je spíše uzavřená, ve třídě nemá žádnou kamarádku. Protože omlouvá výuku osoba, která není v právním postavení osoby odpovědné za výchovu nebo rodiče, je nutné řešit situaci z pozice školy. Zároveň není jasné, zda žákyně není dítětem ohroženým ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, je nutné celou záležitost projednat i s příslušným OSPOD, neboť bylo zjištěno, že dívka často od matky utíká, toulá se a nechce s matkou žít ve společné domácnosti.

4. Případová konference

Svolavatel případové konference

Základní škola má zájem na objasnění situace jednak z pozice právní, ale i sociální.

Cíl případové konference

Zjistit, kde dívka skutečně bydlí a kdo o ni pečuje. Zajistit soulad mezi právním a faktickým stavem. Zároveň zjistit, zda se nejedná o ohrožené dítě v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění.

Účastníci případové konference

OSPOD, žákyně, matka, otec se omluvil pro pracovní vytížení, třídní učitelka, výchovná poradkyně, zástupce ředitele školy (z důvodu závažnosti kauzy).

Zájem a blaho dítěte

Dívka musí být v první řadě v bezpečí – je potřeba zjistit její stanovisko k věci, zajistit bezpečné a vstřícné prostředí pro její další rozvoj a zajistit podporu při zvládání školních povinností.

Průběh jednání

Přivítání.
Seznámení – představení a role účastníků.

Organizační pokyny

Čas od 11 hod. do 13 hod.

Principy jednání

Slušnost – matka i dcera byly poučeny o nutnosti vyjadřovat se vzájemně vhodnou formou. Důvodem byla skutečnost, že obě dvě, když se viděly, začaly se obviňovat z „ostudy“ a začaly vzájemně používat expresivní výrazy.

Všichni účastníci vzali na vědomí, že jednání bude trvat cca 2 hodiny čistého času. Pokud se objeví témata, která bude nutné dále projednávat, bude za tímto účelem svolána další případová konference.

Všichni účastníci mají rovnost svých názorů.

Žákyně byla poučena o tom, že má právo být o všem, co se jí dotýká informována, a zároveň se ke všem okolnostem může vyjádřit. Její stanovisko bude bráno v úvahu.

Všichni účastníci budou mít stejný čas pro svá vyjádření, žádný názor nebude mít větší váhu a nebude nikým zlehčován. Při dvou stejně silných návrzích budou členové případové konference hlasovat. Facilitátor nemá právo hlasovat.

Seznámení se s kauzou

- Situace dítěte je ohrožující z pohledu sociálního a vzdělávacího (sociální ohrožuje vzdělání a opačně).
- Potřebujeme různé úhly pohledu na problematiku dítěte.
- Potřebujeme sjednotit postup více orgánů a organizací při podpoře nezletilé.

Otázky k rodičům:
Podpora zdravých stránek dítěte – v konkrétním případě se matka vyjádří k výchově a péči o dceru.

Vztah mezi členy případové konference a klientem/žákyní – vyjasnění rolí a kompetencí – dívce byly objasněné role a důvod proč se případová konference schází a jaké má cíle. Zároveň byla žákyně požádána, aby se k cílům případové konference včetně svých potřeb vyjádřila. Dívka byla požádána o sdělení důvodů, proč její neomluvené hodiny omlouvá teta a nikoliv matka.

Intervence – vázáno na klientovo rozhodnutí (resp. jeho rodičů) – dívce i matce byla nabídnutá psychosociální podpora včetně možností kontaktovat sociálně aktivizační službu prostřednictvím OSPOD. Zároveň byla matka upozorněna na skutečnost, že si řádně neplní své rodičovské povinnosti.

Všichni účastníci případové konference vyjádřili podporu matce i dívce.

Vyjádření účastníků

Matka:

Matka žákyně uvádí, že dcera střídavě žije u švagrové a u ní. Matka nezná poměry na straně švagrové, nezajímá se o to, jak žije. Dcera tam má více kamarádů, chce být ve městě. Je někdy týden doma a někdy u švagrové. Nepovídají si o tom, jak dcera žije. Bydlí v podmínkách, které neumí posoudit. Na otázku, zda měla strach, když dcera měla zánět slepého střeva, matka uváděla, že říkala švagrové, ať ji pošle domů.

Žákyně:

Chce zůstat u tety, má se tam lépe. Po sourozencích doma se jí ale stýská. Chodí za mamkou, aby je viděla. Otec dceři posílá peníze na účet, celkem 800,- Kč. Tetu mrzí, že jí mamka ani nepoděkuje, že se o ni stará. Teta chodí do práce, doma moc není. Slíbila, že se s ní bude učit, ale nemá čas. K matce se rozhodně odmítá vrátit. Zdůvodňuje to tím, že jí matka nemá ráda a ona se tam necítí dobře.

Třídní učitelka:

Žákyně propadla, vše ale bylo v pořádku. Po pololetí se vše zhoršilo, propadá ze 4 předmětů, má hodně absencí. V dubnu byla jen 4 dny ve škole. Omluvenky psala teta, která není zákonný zástupce. Na otázku, proč teta píše omluvenky, uvedla, že u ní žákyně bydlí. Nevíme, proč je u tety, maminka neví, kde dcera žije, chtěli jsme znát adresu jejího bydliště a matka tuto adresu nezná.

Výchovná poradkyně:

Projednávali jsem s matkou prospěch a absenci dne 12. 4. 2018. Další vzdělávání žákyně je ohroženo, není nám známo, kam půjde do školy na další stupeň, zda bude přijata na učební obor. Matka uvedla, že bude přijata, ale neuvedla, do jakého oboru.

OSPOD:

Dosud jsme s rodinou nespolupracovali, neměli jsme informace o rodině a jejích obtížích. Nyní je zřejmé, že nezletilá je ohroženým dítětem. Provedeme šetření v místě bydliště nezletilé na adrese, kterou nezletilá uvedla. Zároveň začneme projednávat situaci s matkou a tetou nezletilé.

Závěrečné shrnutí

Matka neví, jak má postupovat – byla poučena o právních důsledcích zanedbané péče o děti.
Žákyně trvá na změně výchovy u tety. Je ochotna říct důvody soudu.
OSPOD vnímá nezletilou jako dítě ohrožené v souladu s ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně právní ochraně děti. V této věci bude matce i dceři poskytnuto odborné poradenství a budou zahájeny kroky k podpoře a ochraně práv nezletilé.

Termíny a zodpovědnost

Škola provede oznámení o neomluvených hodinách příslušnému okresnímu státnímu zastupitelství. Zároveň do oznámení státnímu zastupitelství škola požádá o informaci (písemně) jak bylo s oznámením naloženo.

OSPOD doporučuje dívce návštěvu SVP (středisko výchovné péče) – zde je možné spolupracovat s psycholožkou, která může poskytnout odbornou podporu a motivovat matku ke spolupráci. V rámci svých kompetencí schůzku v SVP pro matku a žákyni sjedná do 2 dnů.

Teta, u které žákyně údajně bydlí, pracuje jako prodavačka v Kauflandu. OSPOD provede šetření a poučení tety.

Kontrola plněných úkolů – škola provede ve spolupráci s OSPOD za týden. Dle potřeby bude realizována expertní případová konference[2].

Zápis z jednání k přijetí dalších opatření bude postoupen příslušnému OSPOD.

5. Reflexe a přesahy

V tomto případě se rozkryla složitá situace v rodině, kdy matka neměla vytvořené žádoucí citové pouto k dceři. Jednalo se o nejstarší dítě ze sourozenecké trojice. Měla v rodině řadu

povinností. Matka o děti nepečovala, o sourozence pečovala dívka sama. Byla často a nepřiměřeně fyzicky trestána a z těchto důvodů z rodiny utíkala. Za své postavení v rodině se mezi ostatními dětmi ve škole styděla. Po rozvodu rodičů se často uchylovala do rodiny otcovy sestry.

Vlivem častých absencí, kdy musela pečovat o sourozence a plnit povinnosti v rodině, se jí nepodařilo zvládat učivo. V rodině ani nenašla podporu pro úspěšné zvládnutí požadavků na učení.

Během případové konference byly naznačené možnosti, že dívka byla v rodině matky i sexuálně zneužívána. V dané věci bylo nutné zapojit příslušný OSPOD a podat oznámení o případné trestné činnosti, která byla na dívce páchána. Zároveň však bylo nutné poskytnout podporu matce tak, aby dokázala zvládnout péči o další dvě děti. Pokud by podpora nevedla k žádoucímu chování matky, OSPOD by přistoupil k dalším opatřením v dané věci.

Na tomto místě je nutné upozornit, že není povinností rodiče osobně pečovat o své dítě. Je povinností rodiče dítěti zajistit uspokojování jeho potřeb. V tomto směru by nedošlo k žádnému porušení právních norem, kdyby žákyně nevykazovala další vzdělávací obtíže a nebylo zřejmé, že matka své rodičovské povinnosti zanedbává, případně zneužívá.

Zdroje

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č 359/1999 Sb., v platném znění.
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

[2] Expertní konference – účelem je multidisciplinární spolupráce, rozdělení úkolů a kompetencí, získání širokého spektra informací, stanovení jednotného a koordinovaného postupu. Rodiče ani dítě se neúčastní.

C. Tvorba podpůrné odborné sítě pro rodinu pečující o dítě se zdravotním postižením – případová konference příklad třetí

1. Vztažný rámec

Rodinné problémy mají často dopad na chování a prospěch dítěte. Případová konference může za určitých podmínek odhalit důvody zhoršeného chování a prospěchu dítěte, které do té doby odborníkům nebyly známé.

2. Účel příkladu

Vysvětlit, že známé okolnosti konkrétního případu nemusí mít významný vliv. Zcela zásadně může vývoj sledovaného případu ovlivňovat do té doby neznámá okolnost. Význam případových konferencí tkví v tom, že právě tyto informace může přinést případová konference.

3. Kazuistika

Chlapci byl s nástupem povinné školní docházky diagnostikován dětský autismus. S postupem času se objevují stále častěji ataky agresivního chování ke spolužákům i k sobě samému. Opakovaně jej rodina umisťuje do dětské psychiatrické nemocnice, kde dochází ke kompenzování obtíží. O dítě pečuje matka, otec podniká a zajišťuje rodinu finančně. Zlom nastává v polovině 4. třídy, kdy došlo ke zhoršení zdravotního stavu. Zvýšila se četnost afektivních stavů, za kterými následuje absolutní vyčerpání, kdy usne na několik hodin. Začal vyhrožovat sebevraždou. V 5. třídě došlo ke změně asistenta pedagoga. Tím se vyvolaly nepřiměřené reakce, stupňují se výhrůžky sebevraždou. Je těžce identifikovatelné, zda chlapec afekty předstírá, neboť škola jej nebaví. Spolužáci jeho chování dosud tolerovali, nyní se třída začíná proti jeho chování vymezovat. Jeho prospěch odpovídá stupni postižení. Poslední hospitalizace v psychiatrické nemocnici vyústila v doporučení začít spolupracovat se Střediskem výchovné péče.

4. Případová konference

Cíl

Seznámit se s potřebami chlapce, který přichází zpátky do školy po tříměsíčním pobytu v psychiatrické nemocnici, aby bylo zajištěno bezpečí pro něho i okolí, neboť se jedná o dítě s PAS. Sjednotit postupy vyučujících, kteří budou žáka vyučovat.

Svolavatel

Pedagogicko-psychologická poradna. Důvodem je žádost školy o metodické vedení při nastavení pravidel a podmínek pro žáka tak, aby bylo zajištěno bezpečí jeho i ostatních dětí.

Účastníci případové konference

Rodiče, třídní učitelka, ředitel ZŠ, psycholožka a speciální pedagožka pedagogicko-psychologické poradny, babička ze strany otce.

OSPOD se případové konference neúčastní – nejedná se o ohrožené dítě ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb.

Zájem a blaho dítěte

Zdravotní stav dítěte vyžaduje specifický přístup okolí a v procesu vzdělávání vyžaduje podpůrná opatření.

Za tímto účelem je žádoucí nastavit spolupráci rodiny, školy a poradenského zařízení.

Do budoucna bude nutné při gradujících poruchách chování aktivizovat středisko výchovné péče.

Průběh jednání

Během přivítání bylo nutné ihned v úvodu vyjádřit rodičům podporu při řešení složitých výchovných a vzdělávacích obtíží dítěte s PAS. Zároveň rodiče objasnili důvody, proč i bez pozvání přizvali babičku ze strany otce.

Seznámení (představení a role účastníků) – v tomto směru byla ostatním členům případové konference sdělena informace, že rodiče prochází procesem rozvodu manželství a v současné době o dítě často pečuje babička.

Organizační pokyny

Vzhledem k novým informacím, které byly doprovázeny určitým emočním projevem, bylo nutné požádat ostatní účastníky případové konference o možnost prodloužit časový prostor pro jednání o cca 30 minut, tedy na 2,5 hodiny čistého času. Všichni zúčastnění souhlasili.

Principy případové konference byly účastníkům řádně objasněné – slušnost ve vyjadřování, rovný přístup k názorům účastníků (zejména v době rozvodu přítomnost babičky ze strany otce signalizuje nerovné postavení rodičů v rámci podpory širší rodiny a může dojít

k nepřiměřenému chování některé ze stran), při dvou stejně silných návrzích na řešení situace, účastníci případové konference o návrzích budou hlasovat.

Vyjádření k problematice

- Situace dítěte je ohrožující z pohledu sociálního a vzdělávacího (sociální ohrožuje vzdělání a opačně).
- Potřebujeme různé úhly pohledu na problematiku dítěte.
- Potřebujeme sjednotit postup více organizací.

Otázky k rodičům:

Podpora zdravých stránek dítěte – v konkrétním případě rodiče sdělí potřeby.
Vztah mezi členy případové konference a dítětem – vyjasnění rolí a kompetencí.
Intervence – vázáno na rozhodnutí žáka (resp. jeho rodičů).
S kým rodiče spolupracují, zda je spolupráce koordinována a kým?

Vyjádření účastníků

Rodiče:

Matka je rozrušená, přenechala vyjádření na otce a jeho matku. Otec uvedl, že se byli podívat ve speciální škole, zda by syna přijali k plnění školní docházky. Rozhodnutí o přijetí zatím nemají. Závěry z pobytu v psychiatrické nemocnici jsou medikace, psychiatrická ambulance, IVP, menší kolektiv, bezpečné prostředí.

Když byl chlapec v 5. třídě, narodil se druhý syn. Procházeli jsme partnerskou krizí, více jsme se hádali. Manželka pečovala o kojence, více péče jsem věnoval staršímu synovi a začala s péčí pomáhat i babička. Bohužel partnerská krize se prohlubovala. V současné době žijeme odděleně. Matka souhlasí a podléhá svým emocím.

Babička ze strany otce dodává, že otec chlapce je časově zaneprázdněný, má však na něho dobrý vliv. Zejména je schopen jej fyzicky zvládnout v situacích, kdy dochází k jeho afektivnímu chování.

Matka uvádí, že je psychicky „na dně“, nezvládá syna jak fyzicky, tak již pociťuje z jeho chování strach. Oba rodiče shodně uvedli, že zatím nepodali návrhy na úpravu poměrů k nezletilým dětem ani návrh na rozvod manželství. Babička sděluje, že to hlavně matka řeší alkoholem. Matka se rozpláče. Otec se k tvrzení své matky nevyjadřuje.

ZŠ:

Zlom v chování a vzdělávání nastal v polovině 4. třídy, kdy došlo ke zhoršení zdravotního stavu žáka, zejména vzrostla jeho agresivita vůči okolí i sobě, následně vyčerpání, afekty, zhoršení prospěchu. Byla nutná jeho hospitalizace. Ještě před jeho hospitalizací škola začala spolupracovat s etopedem střediska výchovné péče.

V 5. třídě se změnil asistent pedagoga. V důsledku toho zřejmě nastoupily častěji nepřiměřené reakce, výhrůžky, že se zabije. Výukové znalosti v českém jazyce a matematice jsou opožděné. Velkým problémem je rozpoznatelnost účelovosti jeho chování (afektů), protože jej škola nebaví. Třídní kolektiv jeho chování již netoleruje, škola vůči němu zaznamenala cílenou agresi. V 6. třídě ve škole ještě nebyl (případová konference se realizovala v říjnu) z důvodu hospitalizace v psychiatrické nemocnici.

Pedagogicko-psychologická poradna:

Potřebuje bezpečné prostředí, kde je malý a jasný prostor, který stávající škola nenabízí. Proto by mu prospěla změny školy – speciální nebo menší škola (organizace).

Otázkou je, zda ho speciální škola je schopna přijmout. Z rozhovoru s ředitelem školy vyplývá, že ho nemůžou přijmout z organizačních důvodů (nutnost změnit složení tříd). Rodiče se byli podívat ve speciální škole, kam by syna rádi přihlásili.

Pedagogicko-psychologická poradna nezjistila, proč se zásadním způsobem zhoršuje chlapcův zdravotní stav. Pedagogicko-psychologická poradna se domnívá, že pro žáka by byla vhodnější menší škola, která by byla ochotna dítě s jeho potřebami přijmout. Speciální škola, o které rodiče uvažují není vhodná, neboť chlapec špatně reaguje na velký dětský kolektiv. Dále má informaci, že speciální škola by musela reorganizovat třídy a došlo by k ovlivnění psychického stavu velkého množství již integrovaných dětí.

Po sdělení nových informací rodiči (narození sourozence, rozpad rodiny, podíl babičky na výchově, obtíže zvládnout syna na straně matky) psycholožka uvedla, že zřejmě chlapec tyto změny velmi citlivě vnímá a reaguje na nejistotu a emoční napětí v rodině. Je otázkou, zda by v dané situaci nebylo vhodné hledat speciální školu s internátem.

Doporučený postup pedagogicko-psychologické poradny

Chlapec má být na doporučení ošetřujícího pedopsychiatra po dlouhém pobytu v zařízení týden v domácí péči a následně začít chodit do školy. V tomto období bude realizován přestup do nabízené malé školy, která je ochotna do konce pololetí žáka přijmout. Od pololetí se uvolní místo ve speciální škole s internátem, kam by mohl docházet. Je v jeho zájmu, aby rodiče měli čas vyřešit své problémy.

Závěrečné shrnutí

1. Speciální ZŠ – vstupní pohovor
2. Internátní ZŠ – informace o možnosti nástupu od 1. 2.

Rodičům byla doporučena návštěva poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, návštěva ambulance závislostí (v budově, kde se konala případová konference).

Doplnění učiva a vypracování úkolů zajistí ve spolupráci otec a babička.

Termíny a zodpovědnost

Babička se dostaví do školy pro učivo druhý den ve 14 hod., třídní učitelka zajistí úkoly pro žáka od ostatních vyučujících pro nezletilého. Kontrolu vypracovaných úkolů zajistí škola.
Otec bude informovat stávající školu – ředitele školy o výsledku přijímacího pohovoru na menší školu.
Následná případová konference bude svolána dle potřeby.

5. Reflexe a přesahy

Nadměrná konzumace alkoholu matkou vysoce výchovně náročného dítěte nebývá neobvyklá. V případě této rodiny došlo ke kumulaci více problémů. Nejprve dlouhodobá péče o výchovně náročného syna, následně partnerská krize, kterou mělo vyřešit narození dalšího dítěte. Situace se vyhrotila náročností péče o kojence a prvního syna s PAS. Matka situaci neuměla řešit jinak než alkoholem. Otec rodinu opouští a v péči o syna s PAS se angažuje babička. Pokud by se nerealizovala tato případová konference, neobjasnily by se důvody zhoršení chování a prospěchu dítěte ještě po dlouhou dobu. Zároveň bylo rodičům poskytnuto odborné sociální poradenství. Velmi významnou roli sehrála babička ze strany otce, která matce poskytla podporu, nevyčítala její alkoholismus a dočasně byla ochotná pečovat o náročného vnuka.

Zdroje

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č 359/1999 Sb., v platném znění.

Zákon o předškolní, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání č. 561/2004 Sb., v platném znění, včetně příslušných prováděcích Vyhlášek MŠMT ČR č. 27/2016 Sb., a č. 72/2005 Sb., v platném zněn

D. Změna výchovy nezletilého, ukončení ústavní péče, poruchy chování – případová konference příklad čtvrtý

1. Vztažný rámec

Žák je umístěný v ústavní výchově, kde neprospívá. Dopouští se šikany, utíká, toulá se. Babička žádá jeho svěření do své péče, matka se o syna nezajímá. Babička, která žádá o svěření dítěte do své péče, žije v družském vztahu s biologickým otcem dítěte. Vzhledem k chování dítěte je přítomna státní zástupkyně, která se účastní řízení o ústavní výchově.

2. Případová konference

Cíl

1) Sladit výchovné působení školy, dětského domova, rodiny a dalších složek, podílejících se na péči o chlapce.
2) Navázat vzájemnou spolupráci tak, aby výchovné působení na dítě bylo optimální, respektovalo jeho potřeby a specifika, zároveň mu pomohlo měnit své chování v rámci společensky únosných norem.
3) Výsledkem bude dohoda o tom, na čem je právě potřeba s chlapcem pracovat a co, která složka může a bude konkrétně dělat.

Svolavatel

Pedagogicko-psychologická poradna, která chlapce dlouhodobě sleduje.

Účastníci

Pěstounka a otec, výchovná poradkyně ZŠ, školní metodička prevence, třídní učitelka, etoped SVP, vychovatelka dětského domova, OSPOD, okresní státní zástupkyně, pedagogicko – psychologická poradna – vedoucí pracoviště:

Zájem a blaho dítěte

Chlapec utíká z ústavní výchovy vždy k babičce. Během útěku se dopouští chování, které je kvalifikováno jako trestný čin. V péči babičky a svého otce může dobře prosperovat za předpokladu, že budou stanoveny podmínky pro realizaci povinné školní docházky a podmínky výchovy, které může nastavit a průběžně korigovat středisko výchovné péče. K výše uvedenému však musí dospět podpora týmem odborníků poskytovaná rodině dítěte.

Průběh jednání

Přivítání – v rámci této kauzy bylo zájmem otce, aby se jednání účastnila právní zástupkyně otce. Vzhledem k tomu, že se v soudním řízení projednává trestná činnost nezletilého a podíl otce na zanedbané povinné školní docházce, bylo nutné rozhodnout o nepřítomnosti právního zástupce otce. Účastníci byli o věci poučeni a následné hlasování rozhodlo, že právní zástupce se nebude případové konference účastnit.

Seznámení

Představení a role účastníků – neobvykle silné zastoupení odborníků prokazuje velmi složitou situaci a potřebu citlivě ve věci rozhodnout v souvislosti s věkem dítěte (12 let) a vztahově složitou situací v rodině, kdy není zřejmé, jaké výchovné záruky může poskytnout babička a otec.

Organizační pokyny

Vzhledem k složitosti celého případu byl stanoven čas na projednání 3 hodiny s tím, že bude možné operativně rozhodnout o krátké přestávce během jednání.

Principy případové konference

Slušnost ve vyjadřování – bylo nutné připomenout, neboť otec i babička měli sklony používat expresivní výrazy v emočně vypjatých situacích, o které není v případech, kde se projednává ukončení nebo nařízení ústavní výchovy nouze.

Čas bylo potřeba upravit s ohledem na složitost případu a velký počet účastníků tak, aby se mohl každý z pozvaných odborníků k věci vyjádřit v souladu s tématem.

Otec i babička měli obavy, zda bude jejich stanovisko mít při rozhodování stejnou váhu jako stanovisko ostatních účastníků. Byl nutné je ubezpečit, že právě oni dva jsou ti nejlepší odborníci na výchovu nezletilého. Ostatní účastníci mohou přispět svým odborným názorem, ale rozhodování bude ležet především na otci dítěte a pak i na babičce. Otec i babička byli poučeni, že ponesou plnou zodpovědnost za další vývoj situace, a hlavně za rozhodování kompetentních odborníků, zda bude možné ústavní výchovu ukončit, či zda bude pokračovat. Vzhledem k tomu, že může z jednání vyplynout několik návrhů na řešení, bude se při jejich stejné síle o každém z nich hlasovat. Facilitátor nehlasuje.

Seznámení se s případem

- Situace dítěte je ohrožující z pohledu sociálního a vzdělávacího (sociální ohrožuje vzdělání a opačně).

- Potřebujeme různé úhly pohledu na problematiku dítěte.
- Potřebujeme sjednotit postup více organizací

Otázky k rodičům:

Podpora zdravých stránek dítěte – v konkrétním případě rodiče sdělí potřeby dítěte a zároveň potřeby rodiny.
Účastníci případové konference sdělili své pracovní vztahy s chlapcem i rodinou.
Otec a babička byli informováni o možnostech podpory rodiny pomocí příslušné sociální služby a měli se v úvodu vyjádřit k možnosti spolupráce při podpoře rodiny touto službou.

Vyjádření účastníků

Vyjádření pedagogicko-psychologické poradny:

Chlapce vedeme v evidenci od jeho nástupu k povinné školní docházce, kdy jsme řešili odklad PŠD. Hlavním problémem bylo ADHD a nevhodné výchovné působení. Rodina měla hyperprotektiní výchovné postoje, často docházelo k omlouvání neúčasti ve výuce. Chlapec je pohybově nadaný, hraje fotbal, chodí na atletiku. Umístěním do dětského domova jsme 2 roky spolupracovali se střediskem výchovné péče a pro poruchy chování jsme do týmu přibrali etopeda SVP. Nyní babička podala návrh na ukončení ústavní výchovy, je potřeba rozhodnout, zda tento návrh podpoříme, neboť musíme zajistit podmínky pro realizaci školní docházky. Potřebujeme znát možnosti rodiny, jak působit na dítě a zároveň je nutné určit jeho potřeby v rámci vzdělávacího procesu. Dle našeho vyšetření se chlapec pohybuje na hranici LMR, má ADHD, dopouští se šikany a krádeží.

Otec:

Sděluje, že má zájem o výchovu svého syna. Chlapec doma nemá žádné problémy, poslechne, jen se nechce učit. Vadí mu spolužáci, kteří jej provokují. Sám od sebe je nenapadá. Otce nechce, aby syn chodil do speciální školy, tam jsou děti, které by jej napadaly. Nezná ve svém okolí nikoho, komu by pomohl dětský domov nebo speciální škola. Otec je každý den od 16 hod doma, může se se synem učit a doprovázet ho na fotbal, kam chodí rád. Moc nedává góly, ale baví ho běhat po hřišti. V dětském domově se synovi nelíbilo, je citlivý na oblečení a tam mu dávali oblečení, které nechtěl nosit, protože se mu nelíbilo. Doma jsou zvyklí dát dítěti to nejlepší.

Babička:

Souhlasím s otcem. O vnuka pečuje od jeho narození. Matka byla nezletilá a nerozuměla tomu. V současné době neví, kde se matka pohybuje. Otec má na syna dobrý vliv, vždy se s ním

domluví, není potřeba žádné tresty. Chlapec se nechce vrátit do dětského domova, prosil babičku, aby si ho nechala doma. Proto podala návrh na ukončení ústavní výchovy.

OSPOD:

V evidenci vedeme nezletilého od jeho narození. Důvodem byla nezletilost matky a následně její opuštění dítěte. Po materiální stránce je nezletilý nadprůměrně dobře zajištěný. Babička je hyperprotektivní, absence ve škole omlouvala, když nechtěl chodit do školy. Neúčastnila se rodičovských schůzek. Nezletilý byl iniciátorem šikany ve škole, kdy došlo k ublížení na zdraví jinému žákovi. Nad výchovou do té doby byl nařízen dohled, ale po vyšetření šikany a následně po zjištění, že se dopouští vandalismu a krádeží, byla nařízena ústavní výchova, kde trvá cca rok. Zde vykazuje zlepšení ve školních znalostech. Má časté výchovné problémy. Rodina si jej pravidelně bere na víkendy, problém je s návraty, které nejsou dodržované a během roku se dopustil 5 útěků, vždy byl nalezen u babičky. Dle našeho názoru je nařízení ústavní výchovy v jeho případě sporné. Případová konference je pro nás důležitá, abychom si ujasnili, zda budeme trvat na pokračování ústavní výchovy, nebo se přikloníme k návrhu babičky.

SVP – etoped:

S chlapcem spolupracujeme cca 2 roky od doby, kdy byl spolupachatelem šikany. Vzhledem k jeho věku, byl způsob šikany spolužáka s následným poškození zdraví velmi závažný. Během šetření se ukázalo, že šikanu vymyslel a vytvořil systém. V třídním kolektivu nebyl přijatý, je zřejmé, že musel najít způsob, jak se ve třídě etablovat. Je úspěšný ve fotbale, pravidelně je dětským domovem motivován k aktivitám střediska výchovné péče. Potřebuje pevné hranice, stálou pozornost. Ve vzdělávacím procesu není úspěšný s ohledem na nedostatečnou socializaci během života v rodině (nezná hodně situací, které lze považovat za standardní – např. byl v divadle až s dětským domovem, neumí čistě stolovat a nedává si pozor na své věci. Když se ušpiní, chce nové oblečení, nechce chodit ve vypraném). Baví jej aktivity spojené s pohybem, je soutěživý, snaživý. Ukázalo se, že rád pomáhá při technických pracích. Je tomu tak, i když nemá pracovní návyky (např. si po sobě neuklidí použitý hrneček nebo talíř).

Vychovatelka dětského domova:

Chlapec k nám přišel před 14 měsíci. Nejprve byl v silné opozici, snažil se ve skupině o vůdčí postavení. Bylo vidět, že v rodině byl středem pozornosti. Nechtěl si po sobě uklízet, byl vulgární, snažil se chodit za školu. Výchovně je sice náročný, ale pokud není pod velkým tlakem (např. stesk po rodině), je zvládnutelný. Výchovné hranice se však musí dodržovat, když vidí nedůslednost, ihned ji využije ve svůj prospěch. V dětském domově vyhledává děti, které pochází z podobného prostředí jako on. Vzhledem k LMR však jsou jeho podvody snadno odhalitelné. Pracujeme společně s etopedem SVP na tom, aby za své činy nesl odpovědnost. Ve škole má 3. stupeň podpůrných opatření, je snadno unavitelný, potřebuje více podpory,

nevěří si. Je rád chválený, často je problém vymyslet pochvalu tak, aby ostatní děti nebyly demotivované. Jeho zlepšování chování postupuje pomalu.

Má silné citové pouto k rodině, často o babičce a o otci hovoří. Útěky jsou vždy motivované potřebou kontaktu se svým sociálním prostředím. Z pohledu dětského domova rozlišujeme jeho zlepšení chování během pobytu, ale i zároveň jeho odtržení od přirozeného sociálního prostředí, kam se určitě po ukončení ústavní výchovy vrátí a je otázkou, zda do prostředí např. v 18 letech zapadne. Je v kompetenci dětského domova (pokud bude podpořen OSPOD), aby chlapec byl na dlouhodobé propustce, kde se může osvědčit a může být rozhodnuto o ukončení ústavní výchovy.

Základní škola:

Základní škola je početně na případové konferenci zastoupena nejvíce. Důvodem je složitost situace, a hlavně naše zkušenosti s dítětem. Je sice jasné, že do školy nepřijde hned zítra, ale pokud se vrátí po prázdninách a zahájí nový školní rok v naší škole, musíme se dobře připravit a zároveň pro jeho třídu vybrat vhodnou učitelku, která jeho chování zvládne a zároveň zvládne komunikaci s rodinou. Za tímto účelem jsme velmi rádi, že ostatní účastníci případové konference chtějí s námi spolupracovat i nadále. Během jeho docházky jsem se potýkali s komunikačními problémy s rodinou – často byly neomluvené hodiny omlouvány zpětně, stalo se, že potvrzení od lékaře, že byl žák nemocný přinesla babička i na dny, kdy ve škole prokazatelně byl. Rodina nemá pozitivní vztah ke vzdělávání, a tak nemotivuje žáka k plnění si povinností. Zároveň velmi dbá na sociální postavení. Žák chodí neustále v novém oblečení, chce se účastnit všech školních akcí. Na školní akademii přichází rodina vždy v hojném počtu. Při projednávání jeho nevhodného chování je otcem nebo babičkou žák stavěn do konfrontace s učitelem a okamžitě otec i babička deklarují důvěru k dítěti, a nikoliv k pedagogovi či výchovné poradkyni. Tím se neustále v minulosti narušovala autorita školy jako instituce. Věříme, že v současné době jsou již chlapec i jeho rodina poučeni a je možné komunikovat na jiných principech. Domníváme se, že ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou a střediskem výchovné péče by bylo vhodné umožnit pobyt dítěte v rodině tzv. na zkoušku a následně vyhodnotit a rozhodnout o jeho návratu do rodiny. Škola potřebuje čas na přípravu k jeho zpětnému přijetí.

Státní zástupkyně:

Vzhledem ke složitosti celé problematiky a dlouhodobosti sociálních a právních problémů v rodině považuje za velmi přínosnou svou účast na případové konferenci, neboť dozoruje výkon ústavní výchovy a v tomto konkrétním případě jsou informace, které získala, pro další rozhodování podnětné. Sama vnímá jako důležité rodinu motivovat ke změně postoje k výchově tím, že byl nezletilý byl na dlouhodobé propustce (současná škola, kterou navštěvuje, je v dosahu možností rodiny nezletilého tam dopravit), není nutné zatím měnit

školu a lze zjistit motivaci nezletilého i rodiny ke zlepšení situace. Dalšího jednání se nezúčastní pro pracovní zaneprázdněnost a odchází z jednání v 11:40 hod. Zápis z jednání žádá zaslat datovou schránkou od svolavatele.

Závěrečné shrnutí

1) Účastníci případové konference se shodli, že je nutné sladit výchovné působení školy, dětského domova, rodiny a dalších složek, podílejících se na péči o chlapce. Účastníci se dohodli, že dítě bude od 1. dne následujícího měsíce na dlouhodobé propustce v rodině. Důvodem posunutí je nutná příprava chlapce a vytvoření dohody mezi chlapcem a etopedem SVP o spolupráci a dalších podmínkách, které stanoví dětský domov. Podmínky budou nastaveny tak, že při jejich nedodržování se chlapec okamžitě vrací do dětského domova a nebude podpořen návrh babičky na zrušení nařízené ústavní výchovy. Zároveň škola bude průběžně informovat rodinu i dětský domov o chování a prospěchu žáka. Otec jako zákonný zástupce žáka bude v pravidelném týdenním kontaktu s třídní učitelkou. Při řešení vzniklých obtíží ve škole nebude chlapec přítomen. Otec bere na vědomí, že škola, dětský domov a SVP jsou partneři, kteří pomáhají získat syna do jeho péče.

2) Dohodli se navázat vzájemnou spolupráci tak, aby výchovné působení na dítě bylo optimální, respektovalo jeho potřeby a specifika osobního rozvoje a zároveň mu napomohlo měnit chování v rámci společensky únosných norem. Chlapec vykazuje znaky zanedbání výchovy v rodinném prostředí, citové deprivace. Limitem je i LMR, proto je žádoucí spolupracovat mezi zúčastněnými institucemi a odborníky. OSPOD a pedagogicko-psychologická poradna budou v úzkém kontaktu a budou vyhodnocovat situaci cca jednou za měsíc. OSPOD k tomuto hodnocení bude podněcovat ostatní participující odborníky (v souvislosti ustanovením § 53, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně—právní ochraně dětí, v platném znění).

Účastníci se dohodli na následujících úkolech a termínech plnění:

- SVP ve spolupráci s dětským domovem vytvoří dohodu o chování chlapce v době dlouhodobé propustky do týdne od konání případové konference.
- Škola připraví společně s otcem podporovaným babičkou individuální výchovný plán žáka do týdne od konání případové konference.
- Škola připraví společně s pedagogicko-psychologickou poradnou revizi IVP tak, aby žák byl více motivován k plnění školních povinností, splní do 14 dnů od konání případové konference.
- OSPOD bude sledovat a průběžně vyhodnocovat plnění oprávněného zájmu a blaha dítěte. Vzhledem ke složitosti a akutnosti situace tato vyhodnocení budou probíhat každých 14 dnů. Dětský domov a škola do 14 dnů od případové konference zašlou

vytvořené dohody s dítětem a rodinou k rukám příslušné pracovnice OSPOD k dalšímu využití.

- Kontrolní případová konference se stanovuje na termín 26. 5. 2020 s tím, že bude rozhodnuto o stanovisku k ukončení či pokračování ústavní výchovy nad nezletilým v souvislosti s plněním rodičovských práv ze strany otce a zároveň s únosností chování nezletilého v rodině a ve škole. Termín případové konference berou účastníci na vědomí. Pokud se nebudou moci účastnit zašlou písemnou zprávu k rukám svolavatele se stanoviskem k věci.

Zápis z jednání k přijetí dalších opatření bude postoupen příslušnému státnímu zastupitelství.

3. Reflexe a přesahy

Jedna s nejobsáhlejších (do počtu účastníků) případových konferencí. Zároveň se zde otevřely nové problémy, které bylo nutné vyřešit – sociální status státního zástupce a právního zástupce otce. Vykomunikovat argumentačně podložit důležitost nepřítomnosti právního zástupce otce ze strany facilitátora a zároveň hlasování o jeh přítomnosti. Všichni účastníci se shodli na tom, že není vhodné, ani účelné, aby právní zástupce otce byl přítomen. Rodič se nemůže nechat zastupovat ve věci rodičovských práv. V tomto směru musí být definována plná moc k zastupování klienta. Právnímu zástupci byl vysloveno poděkování za korektní přístup, kdy sám zvážil svou účast na případové konferenci a vysvětlil otci nevhodnost svého setrvání při jednání.
Státní zástupce pro svoje rozhodování ve věci ústavní výchovy akceptoval jednání případové konference bez připomínek.

Bylo obtížné dodržet stanovený časový limit. Nebyla využita možnost přestávky v jednání. Důvodem byla skutečnost, že v době plánované přestávky začali všichni účastníci směřovat k smysluplným závěrům a nebylo vhodné v tuto chvíli jednání přerušit, byť jen na krátkou dobu.

Další otázky, které v dané věci vyvstávají je výchovné působení otce, který dosud neprojevoval zájem o řešení problémů. V době případové konference se řešila otázka trestně právní odpovědnosti otce za neomluvené hodiny nezletilého během povinné školní docházky.

Babička je hyperprotektivní, vnuka vnímá spíš jako své dítě. Nemá ve svých výchovných hodnotách vzdělání. Její prioritou je blaho dítěte, jeho materiální zabezpečení. Výchova není pro babičku prioritou v případě, že souvisí s korekcí chlapcova chování.

Takto rozsáhlá účast odborníků na případové konferenci položila základ víceoborové spolupráce v problematice dětí s výchovnými a vzdělávacími problémy v daném regionu. Účastníci se shodli v tom, že pochopili složitost vzdělávacího procesu a zároveň sociálních

vazeb dítěte. Za obtížné vnímali definování zájmu a blaha konkrétního dítěte. Případová konference přispěla k rozšíření povědomí o možnostech sociálně-právní ochrany dětí.

Zdroje

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění.

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů č. 109/2002 Sb., v platném znění.

Zákon o předškolní, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání č. 561/2004 Sb., v platném znění, včetně příslušných prováděcích Vyhlášek MŠMT ČR č. 27/2016 Sb., a č. 72/2005 Sb., v platném znění.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

npi | Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

npi | Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je kolektiv autorů NPI ČR (nástupnická organizace NÚV, projekt IPs APIV A v letech 2017 až 2022).
Dílo podléhá licenci Creative Commons CC BY SA 4.0 – Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

npi | Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem

Společné vzdělávání
a podpora škol krok za krokem

Národní pedagogický institut ČR
Senovážné náměstí 25, 110 00 Praha 1

Projekt APIV A je spolufinancován Evropskou unií.